

РЕЦЕНЗІЯ

Коваленко Юлії Олексіївни, кандидата педагогічних наук, доцента на дисертаційну роботу Сіліна Володимира Геннадійовича на тему «Оптимізація фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Проблема удосконалення навчально-тренувального процесу футболістів, особливо на початкових етапах багаторічної спортивної підготовки, залишається однією з найбільш актуальних в системі якісної підготовки спортивного резерву. Пов'язане це як із суттєвим підвищенням вимог до загальної підготовки сучасного футболіста так й зі значним обсягом наукових досліджень, які спрямовані на пошук найбільш оптимальної форми побудови тренувального процесу.

Тому детальний аналіз існуючих програм підготовки юних спортсменів в футболі, творчий підхід щодо їх інтерпретації, розробка власних методичних підходів щодо удосконалення програм тренувальних занять, що вже використовуються, визначають актуальність та високу практичну значущість дисертаційної роботи Сіліна В.Г.

Дисертаційну роботу виконано на кафедрі фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України відповідно в рамках теми «Сучасні технології підготовки спортсменів різної спеціалізації і кваліфікації в олімпійських видах спорту» (державний реєстраційний номер 0116U004848) науково-дослідної роботи цієї кафедри на

2016-2020 рр. Особиста участь Сіліна В.Г. у дослідженні у постановці проблеми, аналізі науково-методичної літератури з проблеми дослідження, проведенні педагогічного експерименту, розробці та апробації авторської програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років в підготовчому періоді річного макроциклу, обробці та аналізі результатів дослідження, формулювання висновків, практичних рекомендацій, впровадженні отриманих результатів у практику роботи ДЮСШ та написанні дисертаційної роботи. У роботі та наукових працях, що виконані у співавторстві, автором зібрано та проаналізовано всі експериментальні дані.

У дисертаційній роботі витримано процедуру побудови роботи відповідно вимог МОН України, зокрема її методологічну частину, вдало сформульовано мету і завдання дослідження, об'єкт, предмет та методи для вирішення завдань дослідження.

Вдалим надбанням дисертаційної роботи вважаємо саме наукові положення, що чітко сформульовані і обґрунтовані, відповідно на теоретичному рівні. А одержані практичні результати мають високу ступінь для дублікації.

Метою дисертаційного дослідження було науково обґрунтування запропонованої автором роботи експериментальної програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки ігор для підвищення рівня їх фізичної та функціональної підготовленості.

Згідно з метою дисертантом були сформульовані наступні завдання:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження дати оцінку існуючим програмам побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки.

2. Вивчити вплив типової програми ДЮСШ з футболу на рівень загальної та спеціальної фізичної й функціональної підготовленості футболістів 15-17 років в рамках підготовчого періоду річного макроциклу.

3. Розробити та експериментально перевірити ефективність авторської програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років у

підготовчому періоді річного макроциклу на етапі спеціалізованої базової підготовки.

4. Розробити практичні рекомендації щодо впровадження експериментальної програми в тренувальний процес футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного макроциклу на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Важливо відзначити, що об'єкт та предмет дослідження відповідають меті та поставленим завданням.

Об'єкт дослідження – рівень фізичної та функціональної підготовленості юнаків 15-17 років у процесі занять футболом на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Предмет дослідження – вплив експериментальної програми побудови тренувального процесу на рівень фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Наукова новизна теоретичних та експериментальних результатів, отриманих здобувачем не викликає сумнівів.

Вперше:

- вперше розроблено експериментальну програму підвищення фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного циклу підготовки, яка передбачає перерозподіл обсягів тренувальних навантажень різної спрямованості з урахуванням кореляційної залежності рівня загальної підготовленості спортсменів з показниками, що характеризують стан анаеробних та змішаних механізмів енергозабезпечення м'язової діяльності;
- вперше розроблено експериментальні матриці контролю тренувальних навантажень для кожного мікроциклу загально-підготовчого, спеціально-підготовчого та передзмагального етапів підготовчого періоду річного макроциклу;
- вперше вивчено особливості впливу тренувальних навантажень різної спрямованості на рівень фізичної та функціональної підготовленості

футболістів 15-17 років, які полягали насамперед у суттєвому зниженні рівня функціональної напруги регуляторних механізмів серцево-судинної системи, підвищенні ефективності роботи серця та адаптивних можливостей системи кровообігу;

- доповнено та розширено дані щодо особливостей фізіологічних змін в організмі спортсменів-футболістів під впливом систематичних тренувальних занять;

- дістали подальшого розвитку напрями вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років згідно основним положенням сучасної теорії періодизації підготовки спортсменів у цьому виді спорту;

- підтверджено дані щодо необхідності вдосконалення тренувальних програм для футболістів різного віку на різних етапах багаторічної підготовки з метою підвищення рівня їхньої фізичної роботоздатності, фізичної та функціональної підготовленості.

Для формулювання вказаної мети та завдань дослідження дисертантом проведений глибокий теоретичний аналіз науково-методичної літератури. Проаналізовано існуючі теоретичні відомості щодо особливостей основних етапів багаторічної спортивної підготовки в футболі, зокрема, етапу спеціалізованої базової підготовки, надано характеристику основних фізичним якостям футболістів у віці 15-17 років, досить детально проаналізовано існуючі методичні підходи щодо побудови тренувального процесу у підготовчому періоді для футболістів зазначеного віку та етапу підготовки. Значну увагу приділено характеристиці фізичної та функціональної підготовленості як найважливіших компонентів загальної підготовленості спортсменів, у тому числі тих, які спеціалізуються у футболі. Це прослідковується в окремих складових дисертації, що логічно поєднуються між собою, зокрема анотація, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел.

Загалом автором проаналізовано 231 літературне джерело, з них 74 іноземних фахівців в галузі фізичної культури і спорту.

Слід відзначити також вибір адекватного меті та завданням дисертації комплексу методів наукового дослідження, а саме: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічні спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), тестування фізичної та функціональної підготовленості, фізіологічні методи оцінки поточного функціонального стану кардіореспіраторної системи, зокрема, з використанням сучасної комп'ютерної програм «ШВСМ», методи математичної статистики.

Обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих в процесі проведення педагогічного експерименту, забезпечено достатньою вибіркою обстежених футболістів: у рамках констатувального експерименту взяли участь 17 юнаків-футболістів, а в рамках формувального експерименту – 29 футболістів, які були поділені на контрольну (14 спортсменів) та експериментальну (15 спортсменів) групи.

На нашу думку, дисертаційне дослідження Сіліна В.Г. має не тільки теоретичне значення у світлі розширення існуючих відомостей щодо побудови тренувального процесу на різних етапах багаторічної спортивної підготовки, зокрема на етапі спеціалізованої базової підготовки, але й високу практичну значущість.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в роботу кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України, зокрема, в процес викладання дисциплін «Теорія і методика спортивного тренування», «Олімпійський та професійний спорт», «Функціональна діагностика», «Спортивно-педагогічне вдосконалення (футбол)», у навчальний процес Інституту здоров'я, спорту та туризму імені Тетяни Самоленко Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), зокрема, в процес викладання дисциплін «Теорія та методика викладання спортивних ігор», «Підвищення спортивної майстерності з обраного виду спорту», в практичну діяльність ФШ КП МФК «Металург» з футболу

Запорізької міської ради, у навчальну роботу Запорізької асоціації футболу під час проведення лекційних та семінарських занять серед слухачів тренерських курсів з футболу, що підтверджують відповідні акти впровадження.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, змісту, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків. Дисертацію викладено українською мовою на 200 сторінках (165 основний текст), ілюстровано 56 таблицями.

У вступі дисертаційної роботи автором наведено обґрунтовані дані щодо актуальності власного наукового дослідження, визначено його мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача, наведено дані щодо наукових публікацій, в яких висвітлено основні матеріали дисертації, у тому числі наданий перелік наукових конференцій, на яких було апробовано результати дослідження.

В першому розділі дисертації «Сучасні проблеми оптимізації тренувального процесу футболістів на різних етапах багаторічної спортивної підготовки» автором проаналізовано значний обсяг науково-методичної літератури з проблеми дослідження, у тому числі наведено думку найбільш відомих фахівців стосовно сучасних підходів щодо організації тренувального процесу юних футболістів, окреслені найбільш проблемні пункти цього питання та визначені перспективні шляхи ефективного вирішення проблеми удосконалення системи тренувальних занять футболістів на різних етапах багаторічної спортивної підготовки, зокрема, на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Значну увагу приділено аналізу наукових досліджень, які присвячені вивченню можливості використання показників функціональної підготовленості у якості найбільш об'єктивних критеріїв оцінки ефективності побудови тренувального процесу.

Проведений аналіз дозволив дисертанту сформулювати гіпотезу власного наукового дослідження, яка передбачає використання особливостей кореляційних зв'язків рівня спеціальної фізичної підготовленості спортсменів з окремими показниками їх функціональної підготовленості в системі динамічної корекції програми тренувальних занять в рамках окремих мікроциклів певних етапів підготовчого періоду річного макроциклу.

Висловлена думка, що подібний методичний підхід к організації тренувального процесу буде сприяти суттєвому покращенню рівнів фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років та оптимізації тренувального процесу у цілому.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» дисертантом традиційно наведено дані щодо основних методів, які було використано у науковому дослідженні для вирішення його мети та завдань. Зазначено, що в роботі використовували наступні методи: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, констатувальний та формувальний педагогічний експеримент, методи оцінки загальної та спеціальної фізичної підготовленості, функціональної підготовленості, фізіологічні методи, комп'ютерна програма «ШСМ» та методи математичної статистики.

У третьому розділі «Вивчення динаміки показників фізичного стану футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного циклу підготовки за традиційною програмою побудови тренувального процесу» проаналізовано експериментальні дані констатувального експерименту, які було отримано при проведенні тестування на початку та наприкінці підготовчого періоду річного циклу загальної та спеціальної фізичної й функціональної підготовленості футболістів обстежених футболістів, які займалися за типовою програмою ДЮСШ з футболу.

Аналіз матеріалів констатувального експерименту, по-перше, дозволив автору говорити про певну ефективність запропонованої типової програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років, на користь чого свідчили позитивні зміни деяких показників фізичної та функціональної

підготовленості спортсменів; по-друге, вперше встановлено характер кореляційної залежності рівня спеціальної фізичної підготовленості футболістів з параметрами їх функціональної підготовленості; по-третє, вищевикладені матеріали дозволили дисертанту стверджувати про необхідність вдосконалення типової програми тренувальних занять з врахуванням отриманих даних. Дисертантом було запропоновано авторську програму побудови тренувального процесу, яка передбачала конкретні зміни у співвідношенні обсягу тренувальних навантажень аеробної, анаеробної та змішаної спрямованості в рамках окремих мікроциклів усіх етапів (загально-підготовчий, спеціально-підготовчий, передзмагальний) підготовчого періоду річного макроциклу.

У четвертому розділі «Експериментальне обґрунтування авторської програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного макроциклу» наведено результати формувального експерименту, в рамках якого проведено практичну реалізацію авторського підходу до побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років та перевірено ефективність запропонованої спортсменам програми тренувальних занять у підготовчому періоді.

Отримані в ході формувального експерименту свідчили про високу ефективність вказаної програми, на користь чого свідчили достовірно більш високі, порівняно зі спортсменами контрольної групи, темпи покращення рівня загальної та спеціальної фізичної та функціональної підготовленості (на 9-14%), функціонального стану систем кровообігу, зовнішнього дихання та загальних адаптивних можливостей організму (у 2-10 разів) футболістів, які тренувалися за авторською програмою побудови тренувального процесу.

У п'ятому розділі дисертації «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» наведено три групи даних, отриманих шляхом експериментального дослідження, та їх зіставлення з результатами науково-методичної літератури.

Взагалі аналіз дисертаційної роботи Сіліна В.Г. свідчить про те, що усі поставлені здобувачем наукові завдання виконані повністю, а матеріали акту

метрологічної експертизи, перевірки первинної документації та матеріалів академічної доброчесності дозволили констатувати відсутність порушень академічної доброчесності.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію, слід відзначити окремі дискусійні питання:

1. Згідно теми наукового дослідження вважаємо, що у літературному огляді доцільним було обґрунтувати вибір етапу спеціалізованої базової підготовки для проведення наукового дослідження серед футболістів. Чому саме цей етап багаторічної спортивної підготовки привернув увагу автора?

2. На наш погляд, у літературному огляді бажано було б навести більш детальний аналіз існуючих засобів оцінки рівня функціональної підготовленості в залежності від особливостей періодів річного макроциклу, у тому числі підготовчого періоду.

3. Вважаємо, що у розділі 2 доцільно було у підрозділах 2.1.6 - 2.1.10 надати більш детальну інформацію чому для оцінки рівня функціональної підготовленості, функціонального стану серцево-судинної системи та системи зовнішнього дихання обрано саме наведені у цих підрозділах безперечно важливі показники?

4. Вважаємо, що у розділі 4 (підрозділ 4.1) дещо фрагментарно представлені схожі та окремі риси типової програми ДЮСШ з футболу та запропонованої дисертантом авторської програми побудови тренувального процесу у підготовчому періоді річного макроциклу.

5. При аналізі ефективності розробленої програми побудови тренувального процесу для футболістів 15-17 років, автор вказує, що в експериментальній групі у 3 рази більше темпи зниження ступеня функціональної напруги регуляторних механізмів системи кровообігу, у 3,5 рази - підвищення її адаптивних можливостей, у 2-3 рази - усіх показників системи зовнішнього дихання, в 2 рази - рівня функціонального стану серцево-судинної системи та у 10 разів - системи зовнішнього дихання. Виникає питання, яким чином автор вираховував темпи зрушень показників, коли автор досліджував

фізіологічні показники лише до та після застосування авторської програми організації тренувальних занять?

На наш погляд, деякі розділи дисертації перевантажені цифровим матеріалом, хоча він дійсно надає можливість об'єктивної оцінки результатів дослідження.

6. У роботі є ряд стилістичних погрішностей (с. 8, 15, 19 тощо).

У цілому, вище зазначені дискусійні питання та зауваження не значущість наукову та практичну значущість презентованого дисертаційного надбання автора досліджень.

Ми позитивно оцінюємо дисертаційну роботу, з нотками унікальності з точки зору практичної значущості роботи.

Висновок. Дисертаційне дослідження Володимира Геннадійовича Сіліна на тему: «Оптимізація фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки» є самостійним завершеним дослідженням, має наукову новизну та практичну значущість, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій (зі змінами)», «Порядку присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року), а її автор Володимир Геннадійович Сілін заслуговує присудження наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидата педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики

фізичної культури і спорту

Запорізького національного університету

Ю.О. Коваленко

Підпис *Коваленко*
засвідчую *Ю.О.*

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

